

ALGUNES OBRES DE MANTENIMENT A LA PARROQUIAL DE SANTA COLOMA DE QUERALT DURANT EL SEGLE XVIII

per Maria Garganté Llanes

La decadència dels temples romànics i gòtics i la urgència de la seva restauració

Un cop arribat el segle XVIII, esdevé un fet comú que nombroses esglésies romàniques que amb afany repoblador s'havien estès com un mosaic per aquesta zona fronterera i inestable a l'època medieval, fossin substituïdes per esglésies de nova planta, o si més no s'els hi practiquessin reformes importants, amb l'objectiu prioritari d'engrandir-les, però també d'evitar la seva ruïna. Aquests temples romànics presentaven greus desperfectes i deficiències estructurals que feien perillar el seu manteniment i al mateix temps s'havien quedat petits i foscos.

Però què passava amb els més escassos temples gòtics, construïts durant els segles XIV i XV en viles o ciutats especialment pròsperes com és el cas indiscutible de Cervera o Santa Coloma de Queralt? L'espai i la llum ja no representaven el principal problema en aquests edificis, però en canvi sí que es veien afectats per la implacable vellúria. Així mateix, durant l'últim terç del segle XVIII trobem que l'església parroquial de Santa Maria de Cervera evidencia la imminent ruïna d'algunes de les seves parts i la necessitat urgent de posar-hi remei. D'aquesta manera, l'any 1784 trobem referències al fet que s'han d'evitar les goteres i reparar allò que pot presentar perill, per tal que no caiguin a terra guixots i pedres, com es veu que succeïa amb freqüència. El 8 d'agost del mateix any¹, els documents mencionen que una vegada examinades les voltes i parets pels obrers, després d'haver caigut, el dia abans, dos grans fragments de pedra, dictaminen que l'església està amenaçant ruïna en diferents parts. Aquest fet es veu reflectit també en el corresponent llibre d'actes del consistori², que a més dels perills apuntats, concreta que cadascuna de les pedres desplomades el 7 d'agost pesava dos quintars i que la gran sort va ser que caiguessin quan el temple estava buit.

---

1. ACC, CF1784, agost, 8, f. 139

2. ACC, Llibre de Consells Municipals (CM), 1784, agost, 11, f. 87

Pel que fa a l'església parroquial de Santa Coloma de Queralt, Mn. Joan Segura³ fa referència al *Llibre de l'Obra de l'església*, a partir del qual extreu notícies de comptes i despeses esmerçades en diverses obres puntuals, com embatumar la volta de l'església l'any 1731 per tal d'evitar la filtració de les pluges, o refer la clau de volta del presbiteri, l'any 1733, que havia estat malmesa per l'incendi que havia destruït els altars.⁴ Es tracta, doncs, majoritàriament, d'obres de manteniment.

La intervenció de Ramon Salat a Santa Coloma: l'iniciador d'una nissaga de mestres d'obres

L'any 1733 també es paguen cent vint-i-sis lliures i sis sous als mestres de cases Ramon Salat i Josep Tomàs per emblanquinar i fer algunes reparacions a l'interior de l'església parroquial de Santa Coloma.⁵ Val a dir que aquest cobrament tingué lloc després d'haver-se venut la parròquia una quantitat determinada d'or, segons el preu que es pagava a Barcelona, a l'argenter d'aquesta ciutat Antoni Mas.

En aquest punt convé fer un incís per comentar la figura del mestre de cases Ramon Salat, nascut a Suró -municipi de Talavera- que va ser l'iniciador d'una de les nissagues de mestres de cases més actives a la Segarra i, sens dubte, la que tingué més projecció fora de Santa Coloma.⁶ A Ramon Salat -del qual sabem que aquest any 1733 tenia 57 anys- el trobem, doncs, Al mateix any fent obres a la casa d'Ermenter Castellet, a Santa Coloma, juntament amb el fuster Francesc Sala i el serraller Jacint Miralles. Però si bé per la seva edat Ramon Salat devia estar ja en les últimes dècades de la seva vida professional, els seus descendents esdevingueren veritables continuadors de la nissaga.

L'any 1746, un tal Ramon Salat denominat "menor", per la qual cosa suposem que era fill de l'anterior, contracta les obres de les esglésies parroquials d'Albi i Juncosa, a Les Garrigues, i en les quals actuen com a fermances Jaume i Magí Salat, ambdós mestres de cases. Si bé de Jaume Salat no en tenim cap altra notícia -tot i que, evidentment, el suposem parent de Ramon Salat -de Magí Salat sabem que l'any 1747 contrau matrimoni amb Àgata Llobera, i en els capítols matrimonials s'especifica que Magí és fill del mestre de cases Ramon Salat i Anna Maria⁷, per la

---

3. SEGURA, J: *Història de Santa Coloma de Queralt* pàg. 301

4. SEGURA, J: "Item amostra haver pagat al Sr. Isidro Espinal escultor de Sarreal per fer y pintar la clau de la boveda de la iglésia, com apar de son recibo setze sous." Pàg. 301.

5. AHT: FN *Santa Coloma de Queralt*. Josep Arnavat (1733).

6. Sobre els Salat vegeu GARGANTÉ, M: "Els Salat: mestres d'obres de Santa Coloma de Queralt i l'església de Savallà del Comtat" a *Aplec de treballs*. núm. 20. Montblanc: 2002.

7. AHCC: FN *Santa Coloma de Queralt*. Josep Castelló i Cortina (1747).

qual cosa és gairebé segur que és germà de l'anomenat Ramon Salat "menor". Sens dubte aquest és el membre més actiu de la nissaga, almenys pel que fa a la contractació d'obres importants. L'any 1750 visura, juntament amb el mestre de cases de Tarragona Jaume Monguillot, l'obra de l'església parroquial de Sarral.⁸ Finalment, l'any 1757 el mateix Ramon Salat signa una relació jurada amb els mestres de cases Jaume Monguillot⁹, resident a l'Aleixar, Joan Vilanova de Reus i Enric Mora, també de Reus, de la visura practicada per ells a l'obra acabada del temple de Sarral.

L'any 1772, Ramon Salat contracta les obres de la capella de Sant Sebastià de l'església parroquial de Santa Maria de Guimerà¹⁰ pel preu de sis-centes quinze lliures, juntament amb els mestres de cases de Guimerà Joan Baptista Barberà i Anton Orich. La seva presència a Guimerà podia respondre al fet que des de 1770 estava treballant en un lloc proper i en una gran obra: l'església parroquial i santuari de Passanant, el projecte de la qual havia estat realitzat per l'enginyer militar i acadèmic Josep Prat Delorta¹¹, que també dissenyaria el campanar de l'església de Sant Martí de Maldà. Finalment, l'últim membre de la nissaga que trobem actiu al segle XVIII és Marià Salat Prats, nét ja del primer Ramon Salat que treballa a l'església de Santa Coloma, que l'any 1785 contracta l'obra de l'església de Savallà del Comtat.¹²

Alguns retocs al campanar a finals del segle XVIII

Cap a finals de segle documentem un altre tipus de reforma a l'església parroquial de Santa Coloma, que en aquest cas afectava el campanar. Es tractava d'unes reformes que havia de fer el mestre de cases de la vila Joan Tarruella¹³. Aquest era fill d'un altre mestre de cases també anomena Joan Tarruella, mort l'any 1787, en el testament del qual s'especifica que era fill del també mestre de cases Ermenter Tarruella.

---

8. En aquest document Ramon Salat ja no apareix com a "menor", per la qual cosa podem suposar que probablement el seu pare ja havia mort. Totes les referències a la construcció de la parroquial de Sarral s'extreuen del treball de Joan Fuguet a *Miscel·lània Sarraïenca* (1981).

9. L'any 1780 Jaume Monguillot -no sabem si es tracta del mateix o d'algun fill- visura de part de l'Ajuntament l'obra de l'església parroquial de Solivella, construïda pel mestre de cases solivellenc Ramon Sanahuja. AHT: FN *Sarral*. Bernat Generes (1780).

10. En el contracte apareix com a mestre de cases de l'Albi.

11. El contracte es realitzà el dia 25 d'octubre de 1770 davant del notari de Sarral Francesc Molas.

12. AHT: FN *Santa Coloma de Queralt*. Antoni Conangla i Dalmases (1785). Fol. 120.

13. AHT: FN *Santa Coloma de Queralt*. Antoni Conangla i Dalmases (1791) fol. 115.

El campanar de l'església de Santa Coloma de Queralt no s'havia acabat fins a mitjans del segle XVII, a càrrec del mestre d'obres Magí Pejoan, després de nombroses vicissituds -entre les quals la Guerra dels Segadors- i de la controvèrsia que havia originat l'abandonament de l'obra per part de qui l'havia començada, el mestre de cases barceloní Josep Ferrer l'any 1595.¹⁴ En definitiva, el campanar de l'església parroquial de Santa Coloma de Queralt constitueix un magnífic exemple de gran campanar de torre quadrada, dividit en dos cossos, que aparentment ja es comença a apartar dels campanars poligonals gòtics, tan presents encara durant el segle XVI. Per la seva envergadura i dins l'àmbit de la Segarra històrica, únicament trobem un exemple comparable en el campanar de Guissona, que és un xic posterior.

Segons el contracte de les obres de 1791, doncs, Joan Tarruella havia de canviar els quatre capitells dels arcs de la volta del campanar, havent de tenir dos pams i mig d'ample cada un. També havia de desfer la barana i tornar-la a fer, assegurar-la amb gafes de ferro i ajustar-la amb plom, sempre i quan fos necessari. De la mateixa manera, havia de treure l'enllosat del campanar i posar una capa d'argamassa abans de tornar-ho a enllosar, de manera que l'aigua de la pluja no penetrés tan fàcilment. També havia de rejuntar les esquerdes que hi hagués a sota la volta del campanar i dels arcs dels finestrals. Per acabar, havia de fer quatre envans de vuit pams d'alçada, d'un pam de gruix, de guix i pedra en quatre finestrals que havia d'assenyalar l'Ajuntament.

Per a la realització d'aquesta obra, que s'havia d'acabar la vigília de la Mare de Déu d'Agost, Joan Tarruella -que s'havia de fer càrrec de tots els materials necessaris- cobraria la quantitat de cent quaranta-quatre lliures en tres pagues: al començar l'obra, a la meitat d'aquesta i al final, un cop l'obra hagués estat reconeguda per experts i n'haguessin donat la conformitat. Finalment, l'any 1786 trobem una obra relacionada amb certes mancances pel que fa a l'espai i veiem que per tal de guanyar lloc per als feligresos, degué reduir-se el presbiteri i fou exclosa la capella de sant Pere i la d'entrada a la sagristia.

---

14. SEGURA 1984, 304-307. L'any 1603 els jurats de Santa Coloma acorden enviar una requesta a Josep Ferrer, que en aquell moment es trobava a Cervera, per tal de visurar el retaule major de la parroquial; però aquesta gestió no fou profitosa i l'any 1605, davant la necessitat de cobrir provisionalment de fusta el campanar, va enviar-se novament una requesta a Josep Ferrer, exigint-li que renunciés a l'obra en cas que no tingués intenció d'acabar-la de forma immediata

*Aspecte de l'església parroquial de Santa Coloma abans de l'incendi de 1936.
Arxiu ACBS. Fons Josep M. Balcells.*

APÈNDIX DOCUMENTAL

1791 - *Contracte entre l'Ajuntament de Santa Coloma de Queralt i Joan Tarruella, mestre de cases de la mateixa vila, per a les refomes que s'han de fer al campanar de l'església parroquial de Santa Coloma.*

AHT: FN *Santa Coloma de Queralt*. Antoni Conangla i Dalmases (1791). Fol.115.

Sia a tots notori com los magnífichs Francisco Ballester regidor decano y Anton Gassol diputat del comú de la present vila de Santa Coloma de Queralt corregiment de Cervera, com a comissionats que són de son Magnífich Ajuntament en virtut de particular deliberació per las cosas avall escritas per dit Ajuntament. = Presa en acta de Ajuntament cel.lebrat devant de mi lo infrascrit notari als dos dels corrents segons que aixís la insinuada deliberació en la qual consta en lo llibre de resolucions de dit ajuntament dit racional en lo arxiu de dit comú ben custodiat, de que fa fe lo dit notari infrascrit ab lo present, en dit nom de comissionats de una part i Joan Torruella mestre de cases de dita vila de part altra; se ha convingut, ajustat y firmat entre ditas parts lo asiento de las obras útils y necessàries per la composició y conservació del campanar de la mateixa vila ab los pactes, prevencions y condicions següents: = Primo que serà de la obligació de dit Joan Torruella de mudar, no sols los quatre capitells dels archs de la volta del campanar de dita vila, esto és un de cada cama de arch, devent tenir cada un de ells dos palms y mitg de ample ab son gruix corresponent, los que se deuran ficar un palm y mitg lo menos dins de la paret sinó també las quatre pedras dels archs de dita volta, devent-las hi posar de pedra que sia forta de modo que estiguia ben ajustat y encastat. = Item que serà de la obligació de dit Joan Tarruella de desfer tota la barana de la part de la abadia de dit campanar y tornar-la a fer de modo que estiguia bé, tornant-hi las mateixas pedras que hi ha, devent desfer una pedra de cada costat de dita barana de la part de tremuntana y mitgdia posant-hi las gafas de ferro allà ahont convinga i ajustar-las ab plom, y la pedra que se encontra partida se deurà ajustar y posar las gafas de ferro seran necessàries. = Item que serà de la obligació dedit Torruella de desfer tot lo enllosat y canals de dalt el dit campanar y netejar-lo devent-hi donar una abeurada de argamassa sota las llosas per a que de est modo la aigua no hi puga penetrar, havent-lo després de tornar a enllosar ab las mateixas llosas que hi ha, devent posar-hi lo batum quan se assentaran ditas llosas y canals als costats y demés ahont convinga. = Item que serà de la obligació de dit Joan Tarruella de reajuntar totas las esquerdas o escltxas que se encontraran sota de dita volta y els archs dels ventanals fins allà ahont podrà arribar de dins en fora. = Item sapia dit Joan Tarruella que tindrà la obligació de fer quatre envans de vuit palms de alsada, de un palm de gruix, de guix y pedra als quatre ventanals que disposarà lo magnífich Ajuntament. = Item que serà de la obligació de dit Joan Tarruella de cuidar-se de totas las manufacturas sian necessàries per dita obra, com són manobras, cals, guix, fustas,

*Interior de l'església un cop restaurada després de la guerra civil (1946).
Arxiu ACBS. Fons Robert Balcells*

pedras, cordas, gafas, plom y demás materials y en cas necessitia de la fumera dit Ajuntament li deixarà per ditas obras las que deurà tenir fetas per la vigília de N^a Sra. del mes de agost prop vinent. Finalment, sapia dit Joan Tarruella que per rahó de dita obra lo magnífich ajuntament son Pral. promet donar-li, entregar-li y pagar-li la quantitat de cent quaranta-quatre lliures barceloneses en esta forma, esto és: quaranta-vuit lliuras lo dia present, altrás quaranta-vuit lliuras en feta la meitat de dita obra, y las restants quaranta-vuit lliuras després de concluïda dita obra, vista y reconeguda per dos personas que elegiria dit Magnífich Ajuntament, pràcticas en dit art, per veurer si està feta ab totas las circunstancias corresponents y ab dits pactes y no sens ells fan lo present conveni o assiento de la sobre mencionada obra, prometent las sobre ditas cosas tenint sempre per fermas y agradables y contra aquellas no fer ni venir per ninguna causa o rahó baix la obligació, esto és dits Srs. comissionats dels bens, rèdits i emoluments de dit comú y lo referit Joan Tarruella de tots sos bens y drets mobles e immobles presents y veniders y per major seguretat de ditas cosas ne donen fermansa y principal obligat a Mariano Salat mestre de cases també de dita vila, present y avall acceptant junt ab dit son Pral. y a solas serà tingut y obligat a tot lo sobre dit (...).